

УДК 929:908](477.46)

Валентин Лазуренко (м. Черкаси)

доктор історичних наук, професор,
проректор з гуманітарно-виховних питань
Черкаського державного технологічного університету,
V.lazurenko76@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3441-4485>

Подвижник краєзнавства Черкащини

Стаття присвячена основним віхам життя та діяльності відомого черкаського історика, краєзнавця і громадського діяча Мельниченка Василя Миколайовича. Подано огляд його науково-педагогічної та громадської роботи, проаналізовано внесок у розвиток сучасного краєзнавства України.

Ключові слова: Василь Мельниченко, краєзнавство, Черкащина, історико-культурна спадщина.

Valentyn Lazurenko

Devotee of Cherkasy regional ethnography

The article is devoted to the main milestones of the life and work of the famous Cherkasy historian, ethnographer and public figure Vasyl Mykolayovych Melnichenko. The review of his scientific-pedagogical and public work is presented, his contribution to the development of modern regional studies of Ukraine is analyzed.

The focus is on the educational, methodological and historical regional studies of Vasyl Melnichenko. The regional ethnographer is one of the co-authors of the textbook «Українську хвилю» Fundamentals of Reagional Studies» for higher education institutions in Ukraine. The active public activity of the main ethnographer of Cherkasy region in the area of national-patriotic education, preservation of historical and cultural heritage and museum works is revealed in the separate unit. There are revealed Vasyl Melnichenko's efforts toward the expanding the thematic and chronological frameworks of research into the history and the present of the unique historical region of Ukraine – Cherkasy region, the conformation of regional studies as an important means of formation of historical consciousness and patriotism.

Key words: Vasyl Melnichenko, regional studies, Cherkasy region, historical and cultural heritage.

Ім'я Василя Миколайовича Мельниченка – багаторічного голови Черкаської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, професора Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького – добре відоме в сучасному українському краєзнавстві. У січні цього року він відзначив свій 70-й день народження. Ця ювілейна дата стала доброю нагодою оглянути пройдений ним шлях, з вершини прожитих років оцінити зроблене цією непересічною особистістю, моїм старшим товаришем і добрим порадником.

Передусім, констатуємо, що біографія В. М. Мельниченка, його науково-педагогічний та творчий шлях є надзвичайно динамічними і насиченими. Народився він 1 січня 1949 року у селі Мурзинці Звенигородського району Черкаської (тоді – Київської) області у родині Миколи Пилиповича і Катерини Михайлівни Мельниченків. Батько – фронтовик,

війна для якого закінчилася на Сандомирському плацдармі, де він отримав тяжке поранення й усе життя прожив з ворожим осколком у грудях. Має солдатські нагороди – орден Слави і медаль «За відвагу». Все трудове життя працював у районній пресі, в тому числі 22 роки редактором районки у Катеринополі. Мати працювала у «Сільгосптехніці». Сестра Галина працювала учителем української мови і літератури.

Дитинство і шкільні роки В.М. Мельниченка пройшли у Звенигородці. З дитячих років відзначався допитливістю і різнобічністю своїх уподобань. Навчаючись у школі, проявляв здібності у вивченні предметів гуманітарного циклу. У 1964 році став переможцем першої обласної олімпіади з географії і учасником республіканської у Києві. Це, напевне, й визначило подальший вибір професії – у 1966 році він вступив і у 1971 році закінчив географічний факультет Петропавловського (Казахстан) державного педагогічного інституту (нині – Північно-Казахстанський державний університет), а уже в зрілому віці здобув ще й фах політолога та викладача суспільних дисциплін.

Трудову діяльність розпочав на освітянській ниві у казахстанській «глибинці», працюючи учителем сільської школи у Кокчетавській області. Потім була солдатська служба у Приволзькому військовому окрузі¹.

У 1973 році після звільнення в запас повернувся на рідну Черкащину і працював учителем Катеринопільської середньої школи № 1. Зарекомендував себе умілим педагогом та активним учасником громадського життя і вже наступного року молодь району обрала його секретарем райкому комсомолу, а згодом він – завідувач відділу обкому комсомолу, організатор багатьох молодіжних культурно-масових заходів. Зокрема, у 1977 році очолював першу закордонну поїздку танцювального ансамблю «Черкащанка» Черкаського педінституту до Німеччини (тоді – НДР), а наступного року з цим колективом брав участь у Всесоюзному фестивалі у Кишеневі.

З 1978 року В.М. Мельниченко – на партійній роботі у Черкасах та Кам'янському районі. В коло службових обов'язків входили питання культури і освіти. Зокрема, брав участь у започаткуванні Всесоюзних, а згодом міжнародних

¹ *Реєнт О.П.* Життєвий, науково-педагогічний та творчий шлях В.М. Мельниченка. – Мельниченко Василь Миколайович: кандидат історичних наук, професор: бібліогр. покажч. Вип. 27 / уклад. Л.І. Синявська; авт. вступ. ст. О.П. Реєнт. – Черкаси: Вертикаль, 2019. – 76 с. – С. 11.

літературно-мистецьких Шевченківських свят «В сім'ї вольній, новій», спорудженні та створенні експозицій обласного краєзнавчого музею та музею «Кобзаря» у Черкасах.

Значну увагу приділяв удосконаленню матеріально-технічної бази та забезпеченню кадрами закладів освіти і культури. Одночасно займався науковою роботою – брав участь у науково-практичних конференціях, публікувався у наукових

збірниках. Впродовж 1991–1993 років працював у пресі та на телебаченні.

З серпня 1993 року В.М. Мельниченко працює в Черкаському педагогічному інституті (нині національному університеті імені Богдана Хмельницького), де пройшов усі щаблі науково-педагогічної роботи – асистент, аспірант, старший викладач, доцент, професор. Обравши тему економічних зв'язків між Лівобережною і Пра-

вобережною Україною у другій половині XVII століття, у 1998 році успішно захистив кандидатську дисертацію в Інституті історії України НАН України.

За час роботи в університеті сповна розкрився педагогічний, науковий і творчий хист Василя Миколайовича, прийшли авторитет і визнання. Він зарекомендував себе умілим організатором, людиною конкретних дій і справ, а ще – високої працездатності. У 1997–1999 роках працював заступником декана історичного факультету, у 2000–2010 роках був завідувачем кафедри історії України, а згодом – кафедри історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін².

Колектив історико-філософського факультету у 2007 році обрав В.М. Мельниченка деканом, а у листопаді 2008 року – директором утвореного на базі факультету науково-навчального інституту історії і філософії. Очолюючи колектив (2007–2013), він спрямовував його зусилля на утвердження інституту як сучасного осередку освіти і науки. Разом з колегами йому вдалося багато зробити для удосконалення навчально-виховного процесу, розв'язання відповідальних завдань, які стояли перед колективом. За цей час поліпшився кадровий потенціал інституту, значно зміцнилася його навчально-матеріальна база, розпочалася підготовка магістрів зі спеціальностей «Архівознавство» та «Етнологія».

У 2011–2016 рр. був членом Науково-методичної ради з питань освіти МОН України, у 2006–2014 рр. – спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальностей «Історія України» і «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» при Черкаському національному університеті

імені Богдана Хмельницького. Був членом вченої ради університету (2007–2013), обирався головою конференції трудового колективу університету (2007–2009). Нині – член вченої ради навчально-наукового інституту історії і філософії.

Сотні випускників Черкаського національного університету пам'ятають свого наставника та згадують його тільки добрими словами. Слід додати, що серед навчально-методичних напрацювань В.М. Мельниченка – навчальні посібники «Історичне краєзнавство»³, «Моя Черкащина. Історія рідного краю від найдавніших часів до сучасності»⁴, «Історична географія України»⁵, «Черкащина в добу Української революції 1917–1921 рр.»⁶, низка навчально-методичних матеріалів для студентів-істориків та вчителів і учнів загальноосвітніх шкіл. Він – один із співавторів підручника «Основи краєзнавства» для вищих навчальних закладів України⁷.

Коло наукових інтересів – історична географія, економічна та регіональна історія. Ці, а також актуальні проблеми національно-патріотичного виховання, збереження історико-культурної спадщини та музейної справи висвітлюються у близько 300 наукових публікаціях В.М. Мельниченка.

Приділяє увагу роботі з молодими науковцями. Під його науковим керівництвом успішно захищено п'ять дисертаційних досліджень кандидата історичних наук. Виступав офіційним опонентом понад 10 дисертаційних досліджень.

Тісно співпрацює з освітніми закладами Черкащини, зокрема з обласним центром роботи з обдарованими дітьми, де з 2000 року очолює секцію історичного краєзнавства обласного відділення МАН України. Наукові роботи учнів шкіл області під його керівництвом неоднора-

² Голиш Г.М. Краєзнавство – доля. – Освіта. – 19–26 грудня. – 2018. – С. 7.

³ Мельниченко В.М. Історичне краєзнавство: посіб. для студ. істор. ф-ту. – Черкаси: вид. від. ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2002. – 129 с.

⁴ Мельниченко В.М. Моя Черкащина (історія рідного краю від найдавніших часів до сучасності): навч.-метод. посіб. для вчителів та викладачів навч. закл. усіх типів. – Черкаси: Вертикаль, 2006. – 232 с.

⁵ Мельниченко В.М. Історична географія України: навч. посіб. для студ. істор. спец. вищ. навч. закл. – Черкаси: Вертикаль, вид. Кандич С.Г., 2012. – 224 с. (рекомендований МОН України).

⁶ Мельниченко В.М. Черкащина в добу Української революції 1917–1921 рр.: навч. посіб. – Черкаси: Вертикаль, вид. Кандич С. Г., 2016. – 200 с.

⁷ Мельниченко В.М., Удод О.А. Краєзнавча діяльність установ науки, освіти і культури. – Основи краєзнавства: підручник для студ. вищ. навч. закл. / М-во освіти і науки України, Харк. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна, Нац. спілка краєзнавців України; за заг. ред. чл.-кор. НАНУ О.П. Реєнта. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – С. 207–227.

зово були переможцями обласних і призерами Всеукраїнських конкурсів МАН України. Впродовж тривалого часу виступав з лекціями для учителів загальноосвітніх шкіл в обласному інституті післядипломної освіти педагогічних працівників, в містах і районах області.

Науково-педагогічну роботу органічно поєднує з громадською діяльністю. Народившись у благословенному Шевченковому краї, Василь Мельниченко скрізь, де б не пролягали його життєві дороги, проявляв інтерес до минулого і сучасного своєї малої батьківщини, вболівав за збереження і примноження її історико-культурної спадщини. В кінці 1980-х років він брав участь у відродженні краєзнавства на Черкащині і в Україні. І не випадково, що саме він у грудні 1989 року був одним із ініціаторів проведення установчої конференції Черкаського обласного краєзнавчого товариства, яке після утворення у 1990 році Всеукраїнської спілки краєзнавців (нині Національна спілка краєзнавців України) стало її обласною організацією. Від установчої конференції 1989 року В. Мельниченко – член правління, з 1996 року заступник голови, а з 2001 року – голова обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

У 1996 році його обрано членом правління, а у 2012 році – членом Президії правління НСКУ. Він делегат II – VI з'їздів Спілки, бере активну участь у її роботі – проведенні всеукраїнських історико-краєзнавчих конференцій, підготовці краєзнавчих видань, щедро ділиться досвідом з колегами з регіонів України. У 2006

році досвід Черкаської обласної організації було схвалено і рекомендовано регіональним організаціям. Очолюючи обласну організацію Національної спілки краєзнавців України, уміло спрямовує зусилля її осередків на розширення тематичних і хронологічних рамок досліджень історії і сучасності унікального історичного регіону України – Черкащини, утвердження краєзнавства як важливого засобу формування історичної свідомості і патріотизму, передусім молодого покоління громадян нашої держави⁸.

Значну увагу приділяє поширенню знань про історію рідного краю. За його ініціативи у 2003 році започатковано проведення обласних науково-краєзнавчих конференцій «Черкащина в контексті історії України» (яких відбулося уже вісім), у 2018 році – обласного краєзнавчого свята «Моя Черкащина» і просвітницько-краєзнавчого клубу з такою ж назвою в Черкасах.

Особливе місце у науковому і творчому доробку ювіляра посідають книги про рідний край. Серед них – «Черкащина – земля прадавня, щедра і свята»⁹, «Шевченкіана Черкащини»¹⁰, «Краєзнавство Черкащини: сторінки історії»¹¹, «Мандри Україною. Золота підкова Черкащини» (керівник авторського колективу)¹², «Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького» (упорядник)¹³, краєзнавчий календар «Спадщина»¹⁴, хронологічний довідник «Цей день в історії Черкащини»¹⁵. Він співавтор книг «Шевченко і Черкаси»¹⁶, «З кобзарем у серці»¹⁷, «Пам'ятки Черкас»¹⁸, «Черкаському

⁸ Лазуренко В. М. Ювілейна Черкащина Василя Мельниченка. Черкаський край. – 2 січня. – 2019. – С. 8.

⁹ Мельниченко В. М. Черкащина – земля прадавня, щедра і свята. – Черкаси: Вертикаль, вид. Кандич С.Г., 2018. – 168 с.: іл.

¹⁰ Мельниченко В.М. Шевченкіана Черкащини. – Черкаси: Брама-Україна, 2013. – 208 с.

¹¹ Мельниченко В.М. Краєзнавство Черкащини: сторінки історії. – Черкаси: Вертикаль, 2010. – 192 с.

¹² Мельниченко В. (кер. авт. кол.), Самков О., Поліщук Н., Степанов М. Мандри Україною. Золота підкова Черкащини: путівник. – Київ: Комунікаційна агенція «Варто», 2007. – 231 с.

¹³ Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького / упоряд. В.М. Мельниченко. – Черкаси: Вертикаль, вид. Кандич С.Г., 2016. – 184 с.

¹⁴ Мельниченко В.М. Спадщина: історико-краєзнавчий український календар на 2004 рік. – Київ; Черкаси: Новий друк-Монограф, 2003. – 383 с.

¹⁵ Цей день в історії Черкащини: хронолог. довід. / авт.-упоряд. В.М. Мельниченко. – Черкаси: Вертикаль, вид. Кандич С.Г., 2017. – 48 с.

¹⁶ Мельниченко В.М., Соса П.П. Шевченко і Черкаси: Історико-документальний нарис. – Черкаси: Брама, 1999. – 96 с.

¹⁷ Мельниченко В.М., Шарана О.М. З кобзарем у серці. – Черкаси: Брама-Україна, 2013. – 206 с.

¹⁸ Мельниченко В.М., Березняк Г.І., Соса П.П. Пам'ятки Черкас. – Черкаси: Сіяч, 1998. – 112 с.

краєзнавчому – 80»¹⁹, «50 пісенних літ» (про Черкаський академічний заслужений український народний хор)²⁰, член авторського колективу наукового видання «Енциклопедія українського козацтва»²¹.

Серед різноманітних зацікавлень Василя Миколайовича виділяється, мабуть успадковане від батька добре володіння пером і схильність до редагування. Впродовж багатьох років дописував до районних, обласних, армійських та інших газет, а кількість статей і заміток складає не одну сотню. Постійно виступає на сторінках обласної преси, бере участь у тематичних передачах радіо і телебачення. Член Національної спілки журналістів України.

Василь Миколайович у 1993–2000 рр. редагував газету «Черкаський педагогічний» («Черкаський університет»), у 1997 році брав безпосередню участь у заснуванні першого в університеті фахового видання «Вісник Черкаського університету» та впродовж семи років був його відповідальним секретарем, а нині – член редколегії серії «Історичні науки». Входить також до складу редколегій фахових видань «Український селянин» та «Гуржіївські читання», науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією.

Черкаська область». Під його редакцією вийшло близько 30 наукових та науково-популярних видань.

Понад 20 років редагує науково-популярний журнал «Краєзнавство Черкащини» та збірники матеріалів історико-краєзнавчих конференцій «Черкащина в контексті історії України», в яких висвітлюються різні маловідомі аспекти регіональної історії, порушуються актуальні проблеми патріотичного виховання і формування національної свідомості громадян, збереження історико-культурної спадщини краю.

Упорядковує численні збірники статей та документів. Зокрема, В. М. Мельниченко брав участь в упорядкуванні книги «Україна Тараса Шевченка»²², збірників «Краєзнавча Шевченкіана України»²³, «Не підлягає забуттю»²⁴, «Селянство Черкащини в добу Української революції 1917–1921 рр.»²⁵, «Украдене дитинство»²⁶, «Краєзнавці Черкащини»²⁷, «Наймолодша в Україні»²⁸.

У своїх насичених освітянських буднях і повсякденних турботах В. М. Мельниченко знаходить час і для активної роботи в консультативно-дорадчих органах облдержадміністрації – був головою ради з питань культури і духовності при облдержадміністрації (2005–2010 рр.), брав

¹⁹ Мельниченко В.М., Соса П.П. Черкаському краєзнавчому – 80: Історико-документальний нарис про Черкаський обласний краєзнавчий музей. – Черкаси: Сіяч, 1998. – 68 с.

²⁰ Мельниченко В.М., Носань С.Л. 50 пісенних літ: художньо-документальний історичний нарис до 50-річчя лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка Черкаського академічного заслуженого українського народного хору. – Черкаси: Вертикаль, 2007. – 56 с.

²¹ Українське козацтво: мала енциклопедія. Редкол.: (голова) Ф.Г. Турченко. – Київ: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2002. – 567 с.: іл.

²² Україна Тараса Шевченка: іст.-краєзнав. нариси / упоряд. Р. В. Маньковська, В. М. Мельниченко; передм. О.П. Реєнта, Л.М. Новохатька. – Харків: Фоліо, 2014. – С. 11–68.

²³ Краєзнавча Шевченкіана України: матеріали XIII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка, м. Канів, 24–25 жовтня 2014 р. / за заг. ред. О.П. Реєнта; упоряд. В.М. Мельниченко. – Київ, 2014. – 365 с.

²⁴ Не підлягає забуттю: нацистський окупаційний режим на Черкащині (1941–1944): зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / керівник проекту О.А. Воронкіна, упоряд.: В.М. Мельниченко, Т.А. Клименко, Г.М. Голиш. – Черкаси: Вертикаль, 2013. – 366 с.

²⁵ Селянство Черкащини в добу Української революції 1917–1921 рр.: зб. док. і матеріалів / упоряд.: Т.А. Клименко, С.В. Корновенко, В.М. Мельниченко, Ю.Г. Пасічна. – Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2017. – 180 с.

²⁶ Украдене дитинство: діти і підлітки у роки Другої світової війни: зб. наук. статей, документів, матеріалів та спогадів / авт.-упоряд.: Г.М. Голиш, Т.А. Клименко, В.М. Мельниченко. – Черкаси: Вертикаль, вид. Кандич С. Г., 2015. – 192 с.

²⁷ Краєзнавці Черкащини: біобібліогр. довід. / ред. і авт.-упоряд. В.М. Мельниченко. – Черкаси: Вертикаль, вид. Кандич С.Г., 2016. – 220 с.

²⁸ Мельниченко В.М., Чабан А.Ю. Наймолодша в Україні. Черкаській області – 60 років: етапи розвитку, люди і події. – Черкаси: Вертикаль, вид. Кандич С.Г., 2013. – 256 с.

участь у розробці Державної програми «Золота підкова Черкащини» на 2006–2009 рр. та Стратегії регіонального розвитку Черкаської області на період до 2020 року, очолював конкурсну комісію з присудження обласної краєзнавчої премії імені Михайла Максимовича. Нині – він член ради з питань культури, експертної ради з питань книговидання, комісії з персональних стипендій працівникам культури і мистецтва, оргкомітету з відзначення 100-річчя Української революції 1917–1921 рр.

Визнанням заслуг професора В.М. Мельниченка стало нагородження його медаллю «25 років незалежності України», Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Почесними грамотами Міністерства освіти і науки та Міністерства культури України, Черкаської обласної державної адміністрації, Черкаської обласної ради, Національної спілки краєзнавців України, медаллю Українського фонду культури «За вірність заповітам Кобзаря». Лауреат Всеукраїн-

ської краєзнавчої премії імені Дмитра Яворницького та обласної краєзнавчої премії імені Михайла Максимовича. Нагороджений знаками «Відмінник освіти України», «За особливі заслуги перед Черкащиною», «60 років Черкаській області». Почесний краєзнавець України.

Ось такі головні, позначені конкретними результатами і добрими справами, віхи життя ювіляра. Усе досягнуте ним – віддзеркалення його головних рис – професіоналізму, активної життєвої позиції, порядності та самовідданої праці на благо людей.

Приємно констатувати, що свій ювілейний рубіж професор В.М. Мельниченко зустрів сповненим оптимізму і творчого натхнення, в повсякденних турботах і невтомній праці на освітній та краєзнавчій ниві. Як завжди, йому сьогодні притаманні товариськість, невимушеність у спілкуванні з людьми, чесне і сумлінне ставлення до своїх обов'язків, уміння доводити розпочату справу до кінця.

References

- Golysh, G. M. (2018). *Krayeznavstvo – dolya. Osvita*. 19–26 грудня. [in Ukrainian].
- Golysh, G. M., Klymenko, T. A. & Mel'nychenko, V. M. (Authors-comps.). (2015). *Ukradene dytynstvo: dity i pidlitky u roky Drugoyi svitovoyi vijny: zbirnyk naukovykh statej, dokumentiv, materialiv ta spogadiv*. Cherkasy: Vertykal', vyd. Kandych S. G. [in Ukrainian].
- Klymenko, T. A., Kornovenko, S. V., Mel'nychenko, V. M. & Pasichna, Yu. G. (2017). *Selyanstvo Cherkashhyny v dobu Ukrayins'koyi revolyuciyi 1917–1921 rr.: zb. dok. i materialiv*. Cherkasy: Chabanenko Yu. A. [in Ukrainian].
- Lazurenko, V. M. (2019). *Yuvilejna Cherkashhyna Vasylya Mel'nychenka. Cherkas'kyj kraj. 2 sichnya*. [in Ukrainian].
- Man'kovs'ka, R. V. & Mel'nychenko, V. M. (Comps.). (2014). *Ukrayina Tarasa Shevchenka: ist.-krayeznav. narysy*. Kharkiv: Folio. [in Ukrainian].
- Mel'nychenko, V. M. & Chaban, A. Yu. (2013). *Najmolodsha v Ukrayini. Cherkas'kij oblasti – 60 rokiv: etapy rozvytku, lyudy i podiyi*. Cherkasy: Vertykal', vyd. Kandych S. G. [in Ukrainian].
- Mel'nychenko, V. M. & Nosan', S. L. (2007) *50 pisennyh lit: hudozhn'o-dokumental'nyj istorychnyj narys do 50-richchya laureata Nacional'noyi premiyi imeni T. G. Shevchenka Cherkas'kogo akademichnogo zasluženogo ukrayins'kogo narodnogo horu*. Cherkasy: Vertykal'. [in Ukrainian].
- Mel'nychenko, V. M. & Sharapa, O. M. (2013) *Z kobzarem u serci*. Cherkasy: Brama-Ukrayina. [in Ukrainian].
- Mel'nychenko, V. M. & Sosa, P. P. (1999). *Shevchenko i Cherkasy: Istoryko-dokumental'nyj narys*. Cherkasy: Brama. [in Ukrainian].
- Mel'nychenko, V. M. & Udod, O. A. (2015). *Krayeznavcha diyal'nist' ustanov nauky, osvity i kul'tury* (pp. 207–227). In *Osnovy' krayeznavstva: pidruchnyk dlya stud. vyshh. navch. zakl. M-vo osvity i nauky Ukrayiny*, Khark. nac. un-t im. V. N. Karazina, Nacz. spilka krayeznavciv Ukrayiny; O. P. Reyent (Ed.). Kharkiv: KhNU im. V. N. Karazina. [in Ukrainian].
- Mel'nychenko, V. M. (2002). *Istorychne krayeznavstvo: posib. dlya stud. istor. fakul'tetu*. Cherkasy: vyd. vid. ChDU im. B. Hmel'nyczkogo. [in Ukrainian].
- Mel'nychenko, V. M. (2003). *Spadshhyna: istoryko-krayeznavchij ukrayins'kyj kalendar na 2004 rik*. Kyiv; Cherkasy: Novyj druk-Monograf. [in Ukrainian].
- Mel'nychenko, V. M. (2006). *Moya Cherkashhyna (istoriya ridnogo krayu vid najdavnishykh chasiv do suchasnosti): navch.-metod. posib. dlya vchyteliv ta vykladachiv navch. zakl. usih typiv*. Cherkasy: Vertykal'. [in Ukrainian].
- Mel'nychenko, V. M. (2010). *Krayeznavstvo Cherkashhyny: storinky istoriyi*. Cherkasy: Vertykal'. [in Ukrainian].

Mel'nychenko, V. M. (2012). *Istorychna geografiya Ukrayiny: navch. posib. dlya stud. istor. spec. vysh. navch. zakl.* Cherkasy: Vertykal', vyd. Kandych S. G. (rekomend. MON Ukrayiny). [in Ukrainian].

Mel'nychenko, V. M. (2013). *Shevchenkiana Cherkashhyny.* Cherkasy: Brama-Ukrayina. [in Ukrainian].

Mel'nychenko, V. M. (2016). *Cherkashhyna v dobu Ukrayins'koyi revolyuciyi 1917–1921 rr.: navch. posib.* Cherkasy: Vertykal', vyd. Kandych S. G. [in Ukrainian].

Mel'nychenko, V. M. (2018). *Cherkashhyna – zemlya pradavnya, shhedra i svyata.* Cherkasy: Vertykal', vyd. Kandych S. G. [in Ukrainian].

Mel'nychenko, V. M. (Author-comp.) (2017). *Cejden` v istoriyi Cherkashhyny: hronolog. dovid.* Cherkasy: Vertykal', vyd. Kandych S. G. [in Ukrainian].

Mel'nychenko, V. M. (Comp.) (2016). *Cherkas'kyj nacional'nyj universytet imeni Bogdana Hmel'nycz'kogo.* Cherkasy: Vertykal', vyd. Kandych S. G. [in Ukrainian].

Mel'nychenko, V. M. (Ed. and Author-comp.). (2016). *Krayeznavci Cherkashhyny: biobibliogr. dovid.* Cherkasy: Vertykal', vyd. Kandych S. G. [in Ukrainian].

Mel'nychenko, V. M., Bereznyak, G. I. & Sosa, P. P. (1998). *Pamyatky Cherkas.* Cherkasy: Siyach. [in Ukrainian].

Mel'nychenko, V., Samkov, O., Polishhuk, N. & Stepanov, M. (2007). *Mandry Ukrayinoyu. Zolota pidkova Cherkashhyny: putivnyk.* Kyiv: Komunikacijna agenciya «Varto». [in Ukrainian].

Reyent, O. P. (2019). Zhyttyevyj, naukovo-pedagogichnyj ta tvorchyj shlyah V. M. Mel'nychenka. In *Mel'nychenko Vasyl' Mykolajovych: kandydat istorychnyh nauk, profesor: biobliogr. pokazhch.* (Vyp. 27. Synyavs'ka L. I. (Comp.), 76 p.). Cherkasy: Vertykal'. [in Ukrainian].

Reyent, O. P. (Ed.), Mel'nychenko, V. M. (Comp.). (2014). *Krayeznavcha Shevchenkiana Ukrayiny: Materialy XIII Vseukr. nauk. istoryko-krayeznavchoyi konf., prysvyach. 200-richchyu vid dnya narodzhennya T. G. Shevchenka,* m. Kaniv, 24–25 zhovtnya. Kyiv. [in Ukrainian].

Sosa, P. P. & Mel'nychenko, V. M. (1998). *Cherkas'komu krayeznavchomu – 80: Istoryko-dokumental'nyj narys pro Cherkas'kyj oblasnyj krayeznavchyj muzej.* Cherkasy: Siyach. [in Ukrainian].

Turchenko, F. G. et al. (Eds.). (2002). *Ukrayins'ke kozactvo: mala encyklopediya.* Kyiv: Geneza; Zaporizhzhya: Premyer. [in Ukrainian].

Voronkina, O. A. (chief of project), Mel'nychenko, V. M., Klymenko, T. A. & Golysh, G. M. (Comps.). (2013). *Ne pidlyagaye zabuttyu: nacysts'kyj okupacijnyj rezhym na Cherkashhyni (1941–1944): zb. nauk. st., dok., materialiv ta spogadiv.* Cherkasy: Vertykal'. [in Ukrainian].